

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 117, GOD. V, BEOGRAD, UTORAK, 15. NOVEMBAR 2011.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 20. decembra

MIXER/plenum

Pišu: Studenti BU, bivši i sadašnji

FILOLOŠKI U EGZILU

Upozorenje: tekst je plenumskog tipa. Prisutni: Isidora Ilić, Aleksandra Sekulić, Sava Jokić, Svetlana Gutić

Isidora Ilić: Politike nevidljivosti

Radnja filma „Ubistvo s predumišljajem“ jednim delom odigrava se i u ratnoj Srbiji 1992. Studenti u Beogradu protestuju protiv tadašnjeg režima. U sceni na Filološkom fakultetu Bogdana, mladog ranjenika iz Moslavine, i Buliku zaustavlja student-protestant: „Ti si sa našeg fakulteta, mislim, sa Filološkog?“ Po diskursu koji koristi, načinu na koji postavlja pitanja i zadacima ko-

zanje vidljivosti jer su im na raspolaganju „jutjub“ i „tviter“. Pa ipak, oni ostaju nedovoljno vidljivi. Njihov glas se ne čuje daleko i ne prepoznaje u masi glasnijih. Zašto? Mi iz devedesetih smo verovali da se borimo za društvo u kome će se svaki glas čuti da bismo se danas suočili sa društvom u kojem je to zaista i činjenica, ali ona za sobom povlači i drugu - neki glasovi su ipak jači! To „novo društvo“ ima i nova pravila i traži nove taktike borbe. Politike (ne)vidljivosti su mere koje društvo sprovodi kako bi plasiralo izvesne vrednosti za načelne, istovremeno potiskujući neke druge na mesto odigranih ali nevidljivih istorija. Nezadovoljni uslovima u kojima se nalaze, a koristeći se zakonskim pravom, studenti u protestu će se samorganizovati. Oni vrlo dobro znaju da političari ne rade za opšte dobro već za sopstveni interes, da je društvo apatično i očišćeno od kritičkog, a egoizam je imperativ i jedino pravilo opstanka. Od starijih kolega su naučili i to da svaki protest iznedri jednog ili par njih koji samim učešćem u protestu bivaju inicirani u visoko društvo i pozicionirani („tamo su pravi studenti i tamo je, da kažem, redovan vid nastave da malo vežbaju revoluciju“ / Politika; 29.10.2011). I zato, studenti u protestu 2011. neće koristiti lič-

MIXER/plenum

Isidora Ilić: Politike nevidljivosti
Aleksandra Sekulić: Prilažem zapisnik, radna grupa za oslobađanje memorije
svetlana gutić „cec“ i sava jokić: retrospektiva studentskog pokreta filološkog fakulteta

CEMENT

Saša Ćirić: Vakuum pumpica

ŠTRAFTA

Mirnes Sokolović: Viteškim stazama revolucije

VREME SMRTI I RAZONODE

Predrag Lucić: Milan Nedić, peto tri

BLOK BR. V

Aleksa Jovanović i Lazar Bodroža: Avanture zeca Milorada

Lana Čmajčanin i Adela Jušić: Ja više nikada neću pričati o ratu, video rad, 9' 42", 2011.

je delegira brzo zaključujemo da je student-protestant jedan od vođa ili organizatora studenata. I dok mu Bogdan objašnjava da je iz Osijeka i da je tamo studirao, student će primetiti da je ranjen: „Znači, pravi živi ranjenik“, da bi odmah zatim pozvao kolegicu rečima: „Imamo ranjenika za čelo kolone!“.
Komunikacija se u simboličkom poretku odvija putem vizuelnih i verbalnih reprezentacija, znakova. Studenti BU devedesetih su se, između ostalog, borili i protiv informativnog i medijskog monopola Miloševićevog sistema. Radili su na taktikama koje će savladati problem njihove (ne)vidljivosti kako bi postali ravnopravni učesnici društva koje mogu menjati sopstvenim glasom. Glasom koji je trebalo da čuju drugi građani, ali i svet koji je i u to vreme pomno pratio dešavanja na Balkanu. Studenti u protestu 2011. žive u demokratskoj Srbiji, koja je deo informatičkog globalnog društva, i nemaju potrebu da se bave taktikama za posti-

na imena i prikazaće svoju borbu kao samoorganizovanu i kolektivnu inicijativu u kojoj su svi učesnici ravnopravni. Nema vođa-pojedina niti reprezentativnih tela. Vizuelno ukidanje uvek-istog-i-samo-jednog-mesta kao mesta reprezentacije nije i prekid komunikacije, već ravnopravna raspodela moći i odgovornosti među svim učesnicima. Potencijalnost strategije koja u sebi uvek menja označitelja ali ne i označeno, jeste u tome da odbija da bude zatvorena u jedan ideološki znak jer bi time otvorila prostor za manipulaciju i rekuperaciju. Studenti u protestu 2011. je stilska figura. Metonimija. On stoji umesto svih ostalih nevidljivih protesta i nezadovoljstava koji se trenutno aktualizuju u srpskom društvu. Ali i čini - protest uspeva da isprovocira sve one dobro sakrivene i kolektivno potisnute probleme i nepravilnosti: **seksizam** („To je ženski fakultet“ / Politika; 29.10.2011.), **šovinizam** (rektor Uni-

verzitetu u Beogradu Branko Kovačević izjavio je ranije da je blokada Filološkog fakulteta politički protest organizacije Marks 21 i pozvao državu da „prekine taj cirkus“, a studente da se vrate na nastavu/ B92, 23.10.2011), **fašizam** („Grupa muškaraca starosti oko 30 godina, oko pola tri posle ponoći napala je studente koji blokiraju Filozofski fakultet. Uz povike „komunjare“ i „sve ćemo vas pobiti“ napadači su pajserom jurili okupljene studente i jednog od njih lakše povredili kada su ga pajserom udarili u grudni“/24 sata, 06.11.2011.), **političku neodgovornost** („Fakulteti su državno vlasništvo i ja pozivam državu da uvede red u svojoj kući“ / Politika, 27.10.2011.); koji u veoma kratkom vremenskom roku bivaju artikulisani u javnom/političkom prostoru, a da niko ne snosi nikakve posledice za te činove.

Studentski protest 2011. se izborio za vidljivost koja je istrajala i tim trajanjem nije dozvolila da bude zanemarena, prekrivena ili pogrešno interpretirana. Snaga protesta, stvorena upornim višednevnim odolevanjem, urušila je lažno uverenje da su (studentski) protesti proces imobilizacije buduće (studentske) borbe. Studentski protest 2011. sam postaje znak - reprezentacija drugačijeg oblika društvenog organizovanja, odlučivanja i društvene borbe. Studenti su nam dali domaći zadatak - kako ćemo dalje tretirati ovaj znak i na koji način ćemo ga transponovati ili inkorporirati u druge kulturne formate čime će postati deo našeg kolektivnog sećanja - trag koji obezbeđuje kontinuitet (studentskih) protesta vidljivih za istoriju. Ovaj kolektivni tekst, povodeći se primerom studentskog Plenuma, upravo ima za cilj da doprinese izgradnji vidljivih istorija onih vrednosti koje ne smeju ostati nevidljive za naše društvo.

Aleksandra Sekulić: Prilažem zapisnik, radna grupa za oslobađanje memorije

Gostujući kurziv: Aleksandra Sekulić u februaru 1999.

Trčim prema Filološkom fakultetu, dobro je, još nije 19h, danas je u Sali heroja bio skup studenata u protestu, izglasano je da se večeras ostaje na fakultetu, samo da ne zaključa vrata ono privatno obezbeđenje na ulazu, koje propušta samo studente sa indeksom i profesore čije slike nisu na poternicama izlepljene na ulazu (profesori naše ukinute katedre Opšta književnost sa teorijom književnosti i još neki „nepotpisani“, odnosno oni koji su odbili da potpišu ugovor sa dekanom Radmilom Marojevićem, među kojima i Ranko Bugarski), ponela sam svoj indeks, da li ćemo moći da uvedemo bar nekog novinara, jedina vest koja je prošla u one zastrašene medije koji još nisu na sudu po novom Zakonu o informisanju, jeste mali okvir u „Vremenu“, u tekstu o Zakonu o univerzitetu, sada sve više ljudi zna da je ukinuta Opšta književnost, ili mi se čini jer ljudi oko mene saznavaju - od mene, a kako je sve počelo jesenas, malim oglasom na tabli „Razmena udžbenika u Sali 128“, haha, pa svaki student opšte književnosti zna da mi nemamo udžbenike, dobra šifra, dvadesetak stu-

denata, od nas apsolutna do brucosa, radne grupe, pa onda najava da ce nas posetiti dekan, cuo je da neki brucosi sa svetske ne znaju gde ce na predavanja, licno nam objašnjava zašto ne postojimo, „Ali ne možete tako, javićemo medijima!“ „Kojim medijima?“ „pa da, nema više medija, kakva nemoguća situacija, a danas, već februar, ali Sala heroja je bila puna, sad su studenti u protestu, uprkos svojim profesorima koji su bežali od nas kada vide da idemo hodnikom sa najobičnijom peticijom, kakav strah, pa ne radi se samo o njihovim kolegama, već o fakultetu, o statutu kojeg je dekan orvelovski ispisao, ali možda je čuveni dijalog na skupu u Sali 11 na koji smo pozvali i dekana značio nešto mnogo mračnije, kako je ono bilo: neki profesori Filološkog, onda profesori opšte književnosti i studenti, kao i naše kolege sa grupe „srpsko-svetska“ i sa drugih grupa, za katedrom studenti iz odbora protesta moderiraju razgovor sa dekanom i profesorom Vladetom Jankovićem, šefom ukinute katedre za Opštu književnost, dekan je napustio sastanak pošto smo mu uručili udžbenik Teorija književnosti za srednju školu sa podvučenom definicijom opšte književnosti, jer ne želimo da slušamo ponovo kako te studije ničemu ne služe i da se mogu sklepati tako što ćemo trčati po različitim nacionalnim književnostima pa praviti neki zbir, mi smo „judeomasonska leglo kosmopolita i špijuna“, ne možete naše znanje proceniti kao lošu robu za vaše tržište - mi to tržište ne priznajemo, ustaje profesor Milo Lompar i obraća se našim profesorima: „Kolege, evo mi želimo da vam nekako pomognemo, pošto je to izgleda jedini način, da vi ipak potpišete taj ugovor...“, „Hvala vam kolega, ali bolje razmišljajte o svojim potpisima, a ne o našim.“ „Pa, nismo svi heroji...“, na to ide studentsko pitanje „Profesore, slažem se, mi osim borbe nemamo izbora, nama je ukinuta studentska grupa, a šta bi bila granica za vas, kada biste rekli da ne može tako dalje?“ „Pa, eto, da mi ne diraju Njegoša!“ - odjekivala je ova rečenica dugo posle u protestu Filološkog, bila je ilustracija naše situacije kada nas pitaju „A zašto ste sami“, ali nismo sami, čula sam da je stiglo pismo podrške od Žaka Deride, znači neko zna tamo u svetu, evo me u Vasinoj, vidim Filološki, nešto se dešava na ulazu...

Adela Jušić i Lana Čmajčanin: Priče za laku noć, zvučna instalacija, foto: Dejan Vladić

svetlana gutić „cec“ i sava jokić: retrospektiva studentskog pokreta filološkog fakulteta

text bez katarze. dijalog je prvo snimljen kamerom, pa tek onda prekucan. u ovom dijalogu nema velikih slova

sava: ovaj text je otvoren, a ne zatvoren. mora biti plenumski. potrebno je da bude višeglasje. studentska borba nije zatvorena. dosadašnji protesti su predstavljani luzerski. ova blokada je zamrznuta, borba se nastavlja kada dođe proleće. dakle, takav nam dijalog treba.

cec: zašto luzerski?

sava: jer iz njihovih protesta, mislim na one pre 2006, su izstale nove političke vođe, npr.

cec: da, ali mi smo se samoorganizovali direktno demokratski, odnosno preko plenuma.

sava: pa da. dakle, da počnemo! prijavljivanje ispita za oktobar 2, u petak ispitna prijava košta 50 dinara, a u ponedeljak 200, jeste da je debilan razlog, ali ljudi poludeli.

cec: da. tokom tog vikenda podigli su cene za sve troškove studiranja osim školarina, dakle potvrde o studiranju, položenim ispitima itd. a prst u oku studentima je bila ta cena ispitnih prijava. ne znam koji je razlog da uprava poveća cenu ispitnih prijava sa 50 na 200 dinara.

sava: dakle, naredna stvar je da ja sedim ispred kc magacin, na onom stepeništu, otvaram netbuk i proveravam fejsbuk i tamo me neka kolegica dodala na grupu „protest na filološkom“.

cec: mene su dodali tokom nedelje. ma, ti si mene dodao u tu grupu?

sava: da, ja sam te dodao. a tad kada sam te dodao grupa je imala skoro 200 ljudi.

cec: ja tu grupu i nisam uzimala za ozbiljno, znaš i sam kako su ljudi na našem fakultetu apatični, mene je toliko mrzelo da čitam, jer su ljudi spamovali, spamovali. te si ti ljude pozvao na sastanak, ali se niko nije javio. ja sam ih pozvala da organizujemo plenum. mnogo je ljudi zaista bilo skeptični, ali ipak smo napravili plenum. prvo smo imali glasanje da li smo za plenum ili ne.

sava: e, da. glasali smo preko iventa - „not attending“ je značilo neću plenum, a „attending“ da želim (smeh).

sava: pre prvog plenuma, imali smo sastanak sa dekanicom.

cec: da, kad je tražila da predložimo cenu za ispitne prijave.

Oktoibar 2011. Nešto se dešava na ulazu, ne dozvoljavaju ulazak ljudima koji su došli na razgovor „Učitelj neznalica: o autonomiji univerziteta“, program u okviru Oktobarskog salona, ipak nas puštaju - dekanica obezbeđenju javila da može, studenti mi kažu da ovih dana viđaju profesora Radmila Marojevića kako razgovara sa obezbeđenjem, u auli studentske barikade i parole, dolazi pred nas jedna profesorka koja se žali Borki Pavićević da su profesori „taoci ove grupice“. Mlade kolege sa Opšte književnosti mi se hvale da ta katedra nije htela da potpiše osudu blokade na sastanku u dekanatu, studenti nas vode u neku podrumsku prostoriju, sa strane čebad, parole, bilteni, student nam priča kako su ih neki profesori u naletu udarali po nogama da se ne vidi na video snimku i štipali ruku kojom je student snimao pokušaj razbijanja blokade. Na plenumu studenti raspravljaju o optužbi da ovom blokadom prljaju uspomene na proteste devedesetih. Da li je napad huligana na njih i na Filozofski fakultet u blokadi ove nedelje samo početak.

Pitam kolegu Stevića, brucosa koji još nije imao nijedno predavanje dok sedi ispred vrata sa jednim kolegom kome curi krv iz nosa, šta li je sa devojkom koju su batinaši izgurali iz zgrade u Vasinu, pred trolejbus, sad je u Urgentnom, prolaznici se užurbano kreću kroz maglu, neko javlja da ne idemo u Centar za istoriju i teoriju opšte književnosti jer su batinaši otišli tamo, ulazimo u trolejbus...

Novembar 2011. Stižemo na treći sprat Filozofskog fakulteta, Sava nam pokazuje vrata na kojima piše „Filološki u egzilu“, blokada je na Filološkom gotova, ali studenti su tu, sa kolegama na Filozofskom. Uprava je angažovala privatno obezbeđenje, pa ga je sklonila posle ružnih slika sukoba sa studentima, sa konstatacijom da ne može da garantuje bezbednost. Slede napadi huligana na Filozofski.

U Sali heroja profesori Filološkog objavljuju štrajk, nasilje na fakultetu je nedopustivo, recituju se pesme, ispred fakulteta vidim kolegice iz protesta, čekaju potvrdu vesti iz Rektorata da je dekan Marojević otišao na naučno-istraživački rad u Moskvu. Nastava počinje za nekoliko dana, i na Opštoj književnosti, koja ponovo postoji, i na celom Filološkom, koji ponovo postoji.

Novembar 2011. Plenum prekida blokadu, ali nastavlja sa radom, čekajući ispunjenje zahteva za sledeću školsku godinu, <http://plenumfilozofskog.blogspot.com/>, <http://plenumfilozofskog.blogspot.com/>

BETON BR. 117 DANAS, Utorak, 15. novembar 2011.

sava: da, ona njena fenomenalna izjava „mislila sam da vam spustim na 150, ali eto neka bude 100“, kao da je na pijaci, a ne u svečanoj sali i onda kada nas primorava da glasamo da li nam je ta cena prihvatljiva.

cec: onda smo imali plenum, pozvani smo na nrv i mi smo njima pročitali zahteve, a profesori su bili u fazonu da su naklonjeni tim zahtevima, mada niko od njih nije zaista bio upoznat sa problemima studenata.

sava: što je jako jadno. nakon toga ja podnosim zahtev za dobijanje finansijskog izveštaja, koji još uvek nisam dobio... i 3. oktobra imamo akciju za svečani prijem brucosa, gde u sali heroja spuštamo transparent „školovanje je pravo svih, a ne samo bogatih“ i uzvikujemo parolu „dole školarine“. kakav se aplauz orio salom. tad dekanica javno izjavljuje „kako podržava studente, studentsku borbu“.

cec: koliko je to bilo dobro. uglavnom, imali smo dva puta nedeljno plenuma i dve šetnje do ministarstva. prva šetnja je ona kad smo odneli zahteve. druga je bila povodom odgovora na te zahteve, a ministar nije hteo delegate da primi jer nisu legitimni, nego ih je primio pomoćnik i on nije hteo da kaže odgovor jer nismo legitimni predstavnici i odgovor je navodno poslat upravi i legitimnim predstavnicima.

sava: nakon te šetnje imali smo plenum gde je izglasana blokada fakulteta. i u ponedeljak je počela „žurka“.

cec: prvog dana je organizovan sastanak upravnička katedre, tog prvog dana blokade.

sava: ali nisu svi upravnici potpisali dekanicinu saopštenje, i od tog dana počinje medijska hajka protiv nas. nas niko ne čuje. upadi nacoša, lažne dojave da je postavljena bomba, kako smo nasilni, odnosno kako napadamo profesore i studente itd. a za to vreme imamo konstantno razgovore sa

upravom. i napadaju nas kako nećemo da se predstavimo, mada znaju naša imena i sa kojih smo katedri.

cec: i oni nas napadaju što smo u blokadi, retko kad smo uspeli da pričamo o zahtevima.

sava: poenta je ta da profesore nismo sprečavali da rade, postavljene su barijere na ulazima u slušaonice i sale, tj. sprečavali smo da se nastava odvija.

cec: a na sastancima su nas pozivali na ličnu odgovornost, i da blokadu moramo momentalno prekinuti, i da će pokrenuti krivične i disciplinske postupke. a blokada se prekida jer je došlo do usjajanja, nakon nrv koji je održan u rektoratu, na koji nije došlo više od polovine profesora, oni se vraćaju na filološki i fizički napadaju studente. profesorica sa slavistike je vukla kolegu za kosu, jedna kolegica je gurnuta sa klupe...

sava: ma šta je bilo još, profesor je ošamario takođe jednu kolegicu, jedan je šutnuo kolegu... mislim, snimci napada se nalaze na youtube.com, tog dana su zaključane sve prostorije, a ne zna se ko, na prvom spratu sa svim našim stvarima.

cec: a tokom cele blokade, tih par profesora zajedno sa dekanicom su okretali studente i studentkinje na studente.

sava: konstantno su huškali. da, a ja ne mogu da razlučim šta je od toga bitno, a šta ne... mislim, sve se desilo skoro, a potrebna mi je ta neka vremenska razdaljina. sve one skandal izjave rektorata, od poziva policije, od poziva nacoša, i njegov seksizam. pa pojava piara univerziteta u trenucima kada dolazi do nasilja nad nama.

cec: da, da. nismo rekli kad je policija ušla na fakultet.

sava: a da, povodom lažne dojave da je postavljena bomba. zanimljivo je to da su panduri imali usmenu dozvolu dekanice da uđu, iako je ona rekla da će podneti momentalnu ostavku ukoliko prekrši autonomiju univerziteta.

cec: naravno, ona nije to uradila.

sava: danas, nakon završetka blokade, preti se studentima, odnosno navodnim „vođama“ blokade. kako postoji snimak gde neki čovek donosi svako veće koverte pune novca na filološki i

daje studentima i studentkinjama u blokadi, odnosno da nas finansira sns. a da ne zaboravim da postoji i spisak ljudi koji su učestvovali u toj istoj blokadi, pokušavaju na svaki mogući način da ih spreče da završe fakultet. ali ja mislim da uprava pokušava samo da ljude zaplaši i spreči eventualno samoorganizovanje. a šta smo dobili blokadom?

cec: pokazali smo koliko smo sposobni. ali mislim da će ona prava borba početi tek naredne godine, zbog toga su blokade zamrznute.

sava: i čim dođe toplo vreme, borba ponovo počinje. gasi kameru. kraj ■

BETONJERKA
MESECA

Deklaracija o Kosovu: Svoje nećemo, tuđe ne damo

Skupština Srbije

CEMENT

Piše: Saša Ćirić

VAKUUM PUMPICA

David Albahari: Kontrolni punkt (Stubovi kulture, 2011)

Na mojoj kritičarskoj majici piše: I ♥ Albahari. Korisno je, ipak, i relaksirajuće, s vremena na vreme posegnuti za ritualnom metodom: kill your idols. Ako ni zbog čega drugog, da bismo otresli pozlatu idola s naših prstiju.

LAVIRINT TAUTOLOGIJE

Sada je vidljivo da poslednjih nekoliko romana-novela Davida Albaharija (*Ludvig, Brat i Ćerka*, uz *Kontrolni punkt*) obrazuju nov prozni ciklus. Odlika ovih kompaktnih narativnih svitaka (roman kao jedan pasus) jeste njihova nepredvidljivost, ili tematsko osvajanje *novih područja borbe*. Mnoge je iznenadila, mnoge i obradovala kritičarska žestina sa kojom se narator u *Ludvigu* obrušio na palanački mentalitet Beograda, zaboravljajući, avaj, da tu kritiku saopštava jedan krajnje nepouzdan narator, salijerijski ljubomoran i inferioran, što njegove bernhardovske pamflete čini upitnim. Druge je još više iznenadila travestija u *Bratu*, kada se u drugoj polovini romana, kao u filmu *Od sumraka do svitanja*, tipični postmoderni diskurs neočekivano preobličio u *džender* pripovest u kojoj brat-transvestit dobija batine u delu Beograda čiji je počasni građanin odnedavno postao veseli ambasador Konuzin. Ili eksplicitan pornografski narativ o kopulaciji vremešnog univerzitetskog profesora sa ćerkom svog kolege i teorijskog neistomišljenika u romanu *Ćerka*, gde je drugi deo romana posvećen profesorskom dvoboju moćugama u beogradskom Studentskom parku.

Ne čudi, otuda, da i *Kontrolni punkt* nastavlja neofitsku tradiciju neočekivanih bizarnosti i žanrovskog melanža koji ukršta groteskno i tragično. Ovoga puta, saobrazno naslovu romana, Albahari postaje Hemingvej, ili Remark, ili Orvel sa uspomena iz Katalonije, dakle, eksplicitni ratni hroničar koji uz akcione masovke ne preza ni od opisa silovanih i preklanih civila, scena masovnih orgija i kaznenih pohoda, niti od završnog, pekinpovskog masakra u kome ginu svi preostali likovi, sem jednog. Albaharijevo *ratno* pismo, uprkos obilju istorijske građe koje mu je stajalo na raspolaganju, rađa se na tlu neodređenosti i apsurdna. Vojnici stradaju od drvenih strela kao i od granata, postepeno ali neumoljivo, kao u *Deset malih crnaca* Agate Kristi, samo što u četi ima 37 vojnika te ponekad stradaju i grupno. Svejedno, mimo masovnosti usmrćivanja, pozadina ubistava ostaje nerazjašnjena do kraja štiva. I inače, logika zbivanja u *Kontrolnom punktu* je halucinantno iščašena kao u krvoločnom dadaističkom dramoletu. Tako i čitav roman ostaje zaglavljn između postupaka tragičke lakrdije i groteskne novele za decu i (ne)osećljive.

LAKU NOĆ, DECO

Ima, zapravo, nečeg „blasfemičnog“ u Albaharijevom ukrštanju tragičnog i grotesknog u *Kontrolnom punktu*. Čitav roman i ne

Adela Jušić: Kome treba drnč?, video rad, 5' 40", 2008, foto: Semra Kikić

predstavlja ništa drugo do niz prizora ili scena nasilne smrti: stradanja u borbi, ratnih zločina, vojničkih suicida, opisanih sažeto i sugestivno. S druge strane, postoji kontekst nedefinisano i apsurdnih sugestija: ne zna se ko je neprijatelj, koliko neprijateljskih strana učestvuje u ratnim dejstvima (u jednom trenutku pominje se i treća zaraćena strana); čak ni kojoj istorijskoj epohi ili geografskom području pripada neprijatelj koji koristi drvene strele kao oružje. Likovi većine vojnika su anonimni i sem komandanta neindividualizovani. Štaviše, vojnici kao da predstavljaju jedan neizdiferenciran kolektivni lik; svi imaju identične reakcije (recimo, kada komandant kaže da nisu došli na kontrolni punkt da bi čuvali ovce, svi vojnici se okreću oko sebe ne bi li videli gde se nalaze te ovce). Ipak, jedan vojnik je imenovan kao Mladen Sova, drugi Dragan Pile, što naizgled baca svetlo o čijoj vojsci je ovde reč.

Ali kontrolni punkt nipošto nije aluzija na Brnjak ili Jarinje, mada je više nego zanimljiva koicidencija (stvarnost mu tako dođe kao posredna reklama za roman). Jezik koji radista čuje u slušalicama nije samo nepoznat već je i (ono)stran, da bi komandant kasnije čuo češki jezik. Pred konačni okršaj, komandant u neprijateljskom vojniku prepoznaje „jednog od Dejanovića“, što košmarost zapleta povećava za još jedan imaginativni okretaj zavrtnja. Posle „Indijanaca“ koji usmrćuju strelama, nekih „vojaka Švejka“ koji su se ratoborno zaputili u naše (?) krajeve, ispada da se na stranicama Albaharijeve proze obistinilo i jedno davno predosećanje građanskog rata.

Ako ovom galimatijasu, koji se ne razjašnjava već permanentno komplikuje, dodamo nelogično ponašanje likova (vojnici samoinicijativno odlaze na kuvani kupus koji priprema izbeglička kolona; obnoć sa znatiželjnim djevama i podnapitim udovima za-

počinju masovne orgije, da bi pošto je u postkopulativnom krkljancu nastradao jedan vojnik, učestvovali u kazenoj odmazdi prema toj istoj grupi izbeglica), infantilni humor (recimo, narator se pita da li je zasađeni kaktus na grobu jednog vojnika znak da je on bio Meksikanac) i metatekstualna iskliznuća (naratorove reči iz off-a direktno utiču na ponašanje likova), dobijamo crtani film ili postmoderno ratnu bojanku. Tom zaključku ide u prilog narativni tretman prostora: krajnje nemotivisano, iznebuha, po jednom i nikad više pominje se zrelo voće u blizini punkta ili grozdovi osa koje vise sa kriški hleba. Iako potpuno odsečeni od ostatka sveta, vojnicima ipak stiže pošta ali ne i obaveštenje s kim su u ratu i da li rat i dalje traje, a usred meteža bitke telegrafista, shodno Pravilu službe, bez problema dobija 4 do 7 dana odsustva zbog smrtnog slučaja u porodici.

POSTMODERNA UMIRE DVAPUT

Literarni učinak ove čudne smese je, blago rečeno, otužan: ratni užas je banalizovan cartoon efektima, apsurdna logika fabule potire i poslednje tragove uznemirujućeg i jezovitog u romanu, krvoločnost prikazanog čini se da je sama sebi svrha.

Kao da se uputstvo za razumevanje ovog romana krije u citatu sa 143. strane: „Nikada se neće doznati da li je to bilo zbog benesedina ili zbog uspešnog delovanja komandantovog imunog sistema, ali tako je to sa mnogim stvarima: nema tu nikakvog raspravljavanja i prenemaganja, ili ih uzimate takve kakve su ili ih uopšte ne uzimate.“ Dakle, take it or leave it, šta si shvatio, shvatio si.

No, za razliku od prethodnih romana, za prelazak preko *Kontrolnog punkta* ne pomaže ni antidepresiv ni imuni sistem naklonjenih mu čitalaca ■

ŠTRAFTA

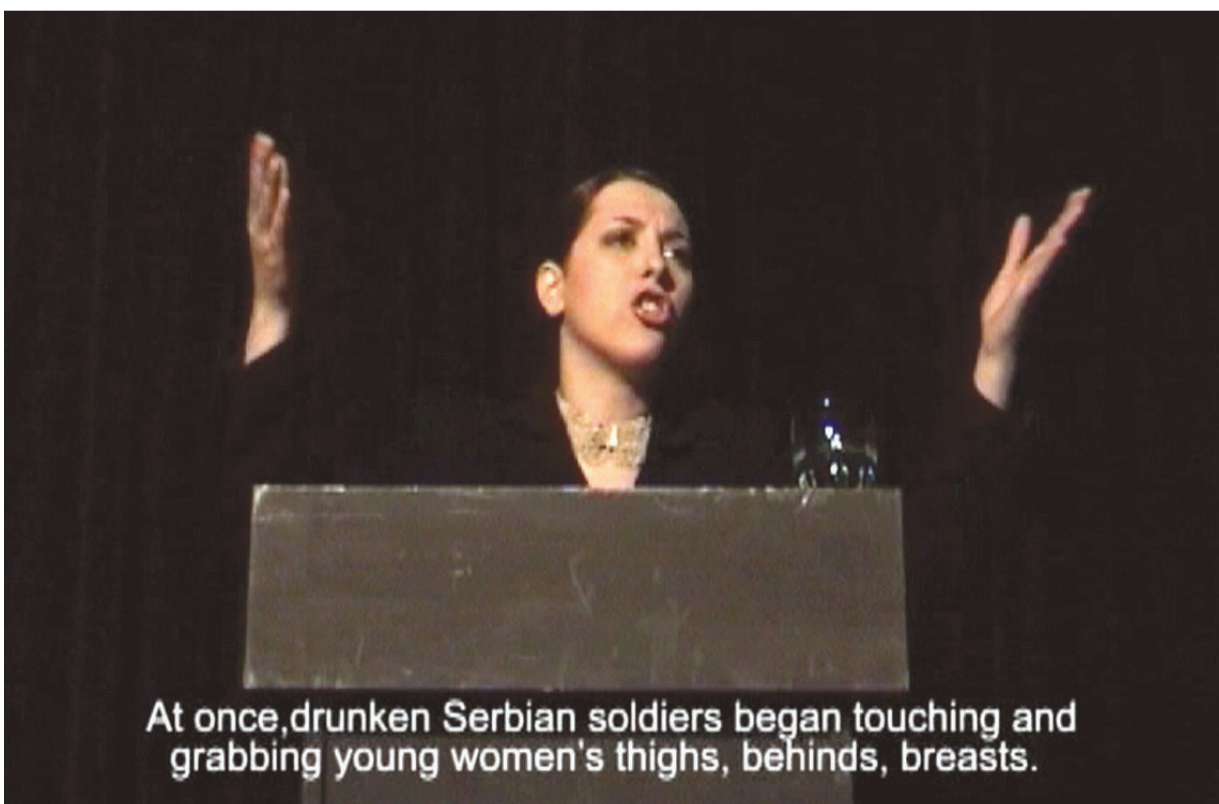
Piše: Mirnes Sokolović

VITEŠKIM STAZAMA REVOLUCIJE

Školski sistem i patriotski literarni konkursi

Nakon što su uspešno odgovorili na temu „Alija Izetbegović - prvi predsednik Bosne i Hercegovine“ (što je krunisano objavljivanjem zbornika najboljih radova u izdanju Connectuma), pred učenicke sarajevskih osnovnih i srednjih škola stigao je novi Javni konkurs za izbor najboljih literarnih radova na temu „Koračamo stazama slobode hrabrih vitezova naše domovine“. Konkurs je raspisalo Udruženje „1. Slavna - 111. Viteška brigada“ Sarajevo, i učenicima je već ponuđen na razmišljanje u Prvoj osnovnoj školi na Ildži i Drugoj gimnaziji Sarajevo.

Šta bi učenik trebao napisati na zadatu temu, kakve mu vrijednosti pomenuti konkurs predlaže i kojim spoznajnim putem ga vodi, pokušaćemo razmotriti u nekoliko tačaka.

Lana Čmajčanin: Predsjednica, video performans 3' 17", 2005.

CLOSE READING: RIJEČ PO RIJEČ

1. Koračamo - učenik bi trebao osvijestiti svoj položaj u aktualnom društvu: počastvovan je, dakle, slobodom koju su *vitezovi* izborili u ratu da bi učenik uopšte mogao danas koračati (valjda ka budućnosti); ovim glagolom u prezentu trebalo bi u učeniku izazvati radost, zahvalnost, ponos i pije-tet u njegovom hodu ka novim perspektivama.
2. Stazama - imenica je u množini, postoji više staza čija se razgranatost svodi u sljedećoj riječi *sloboda*, koja ih određuje. Znači, različiti su putevi učenički, raznolike su staze njegovog svakodnevnog interesovanja, razni su načini svakidašnjeg poštovanja slobode - no, istovremeno, svi ti putevi kojima učenici svakodnevno koračaju su ustvari staze slobode hrabrih vitezova. Time se sugerira presudna i posebna perspektiva koju učenici trebaju imati na umu prigodom svakidašnjeg koračanja, što bi trebali naglasiti u svom radu.
3. Slobode - široki i univerzalni pojam slobode kao najvažnijeg ljudskog prava u narednoj riječi u okviru teme svest će se na jednost i posebnost slobode: to je sloboda hrabrih vitezova naše domovine.
4. Hrabrih - ovom riječju sugerira se odnos koji učenik treba uspostaviti prema akterima slobode, prema učesnicima rata, uspostavljajući logičan odnos snaga: učenik danas korača stazama, to su staze slobode, za koju su se izborili vitezovi, koji su se time iskazali hrabrim.
5. Vitezova - ova riječ podrazumijeva vojnike: pitanje je da li je potrebno stavljati *hrabrih* - nisu li vitezovi sami po sebi hrabri? I zašto odrednica vitezovi? U čemu vojnici Armije BiH podsjećaju na vitezove? Po izgledu opreme ili po hrabrosti? Hrabrost je već jednom naglašena prethodnim pridjevom. I da li su žene učestvovala u prethodnom ratu: kako se one prepoznaju u riječi *vitezovi*? Kako bi se, dakle, uklopio rad o ženama u Armiji koji bi stigao na konkurs?
6. Naše - ova odrednica koja izgleda jasnom, zapravo zamućuje okvire sljedećeg pojma domovina: ko smo to mi? Čija je domovina? Šta znači našost? Mnoštvo pitanja je ukinuto logičnim odgovorom, za kojim bi se trebao povesti i učenik: domovina pripada onim ljudima koji je osjećaju svojom. Skupina tih ljudi je naprosto čini našom.
7. Domovina - domovina je dala vitezove, vitezovi su dali slobodu, koja je dala staze kojima koračamo. Cijelom temom Konkursa definisana je, dakle, i domovina: to je ono što je dalo vitezove, koji su iskazali hrabrost boreći se; tom borbom koja je cijelo vrijeme u podtekstu su, ustvari, svi postali time što jesu: domovina domovinom, vitezovi vitezovima, hrabri hrabrim, sloboda slobodom, mi koji koračamo učenicima i ljudima. To je lanac koji treba uvezati riječima u promišljanju zadate teme. To je okular koji je dat učenicima da gledaju i slobodu i borbe i domovinu.

LAŽIRANJE RATNE STVARNOSTI

Naravno, u pitanju je patriotska perspektiva koja učeniku stavlja u zadatak iskazivanje kolektivnih

emocija; staze kojima svakodnevno korača su staze slobode, ali to je sloboda hrabrih vitezova, koji pripadaju našoj domovini. Mi svakodnevno koračamo stazama našosti - naš je identitet potvrđen. Sve učeničko se tako presudno veže za hrabrost i domovinu koja ga određuje. To sve obavezuje stavljajući patriotski osjećaj odanosti i bolećivosti u zadatak. Zadavanjem patriotizma u školskom sistemu se promiču lažne vrijednosti kao uzorne i neprijeporne: talentirani učenik se usmjerava kolektivnoj emociji i lažiranju stvarnosti. Jer, pitanje je da li je ratna stvarnost stvarno obilježena slobodom čijim stazama učenik danas korača? Da li je rat može proizvesti? Da li je ta sloboda stvarno pripadala *hrabrim vitezovima* (kako nam govori nezgrapna dvogenitivna sintagma: stazama *slobode hrabrih vitezova*)? Da li su i oni mogli uživati u njenim blagodatima? Ako nisu, ako im je sloboda ostala nedohvatljiva u ratu, ako je nisu doživjeli - zašto ih netačno i gotovo ironično vezati za slobodu čijim stazama učenik korača? I još u koloplet riječi uvoditi i riječ hrabrost: sloboda im je ostala nedohvatljiva, ali su oni hrabri? Tema zapravo cijelo vrijeme govori da ta sloboda pripada njima, vitezovima, borcima - nije li to, dakle, porugno netačno, ako imamo u vidu da im je sloboda ostala nedostižna?

Nije li zapravo bliže istini zapažanje o ratu kao globalnoj manipulaciji malim ljudima, koji su svakodnevno prisiljeni krvavo se valjati u blatu, u ime političkih elita? Nije li ta hrabrost vezana za pojedinačni ljudski čin protivljenja i borbe protiv konkretne ubilačke političke ideje, u ime univerzalnog pojma slobode koja ne pripada domovini nego čovjeku. Koncept domovine nikada ne može proizvesti slobodu - budući da stalno - kroz istoriju - svaki kolektivizam ustvari izaziva rat.

SAVRŠENO PROMAŠIVANJE TEME

Patriotski koncept u školskom sistemu surovo falsificira i poništava ratno iskustvo zagovarajući ideje koje su rat izazvale. Prešutkivanjem literature o patnji i borbi čovjeka u ime očuvanja života pred konkretnim političkim zlom, potcjenjuje se iskustvo stvarnih ljudi i časnih svjedoka koji su o posljednjem krvavom ratnom iskustvu ispisali vrijedne i potresno uvjerljive stranice. Teme koncipirane patriotski usmjeravaju učenike u poimanju rata kao smislenog i svetog događaja koji vode vitezovi u ime domovine; vežući ih za našost, one im razvijaju osjećaj odanosti kolektivu. Time se direktno omalovažava krvavo iskustvo pojedinca koji se nije borio u ime imaginarnog koncepta domovine, nego porad konkretnih ljudskih vrijednosti. Da li bi se moglo dogoditi da pojedinačni talentirani učenik koji nadraستا aktualni školski sistem ironično odgovori na temu, prenaglašavanjem patriotskih elemenata i krvavih posljedica? Ukazivanjem procjepa između slobode i vitezova? Jamačno, bilo bi to savršeno promašivanje teme koje bi sistem dostojno sankcionisao ■

* *Kraća verzija ovog teksta objavljena je u Školegijumu, časopisu za pravednije školovanje*

VREME SMRTI I RAZONODE

lirika u toke

Piše: Predrag Lucić

MILAN NEDIĆ, PETO TRI,
21. 10. 1941. - 21. 10. 2011.

(Pesma o jednoj slici u jednoj kragujevačkoj školi)

Moj Milane,
Kad u Berlin kreneš,
Kad u Berlin kreneš,
Moj Milane...

Desnu digni,
A levom odma'ni,
A levom odma'ni,
Moj Milane...

U tu školu
Kad ti sliku stave,
Kad ti sliku stave,
Moj Milane...

Kragujevac
Nemoj da pomeneš,
Nemoj da pomeneš,
Moj Milane...

Nek u đake
Pucaju dušmani,
Pucaju dušmani,
Moj Milane...

Jel' to portret
Dupeta il' glave,
Dupeta il' glave,
Moj Milane ■

BLOK BR. V

Autori: Aleksa Jovanović i Lazar Bodroža

Avanture Zeca Milorada

